ANALİZ

AĞUSTOS 2016 SAYI: 164

TÜRKİYE'NİN SAVUNMA REFORMU

TESPİT VE ÖNERİLER

ARDA MEVLÜTOĞLU

SETA

ANALİZ

AĞUSTOS 2016 SAYI: 164

TÜRKİYE'NİN SAVUNMA REFORMU

TESPİT VE ÖNERİLER

ARDA MEVLÜTOĞLU

SETA

COPYRIGHT © 2016
Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Uygulama: Erkan Söğüt
Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul
Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
Eyüp İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.
1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire
21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

İÇİNDEKİLER

ÖZET	**7**
GİRİŞ	**9**
TÜRKİYE'NİN SAVUNMA PLANLAMA VE TEDARİK SİSTEMİ	**9**
TEDARİK VE MODERNİZASYON MEKANİZMASININ YAPISAL SORUNLARI	**19**
NASIL BİR REFORM?	**21**
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	**24**

YAZAR HAKKINDA

Arda MEVLÜTOĞLU
İstanbul Teknik Üniversitesi Uzay Mühendisliği Bölümü'nden lisans, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Politikası Çalışmaları Bölümü'nden yüksek lisans derecesi aldı. Savunma sanayiinde modelleme ve simülasyon, insansız hava araçları, uzay sistemleri ve teknoloji yönetimi alanlarında sistem mühendisi, iş geliştirme yöneticisi ve danışman olarak çalıştı. Halen uluslararası bir ticaret ve danışmanlık şirketinin savunma programları müdürü olarak çalışmaktadır. Savunma ve havacılık teknolojileri ile bölgesel güvenlik konularında yerli ve yabancı çok sayıda yayını bulunmaktadır.

ÖZET

Türkiye ve Türk demokrasisi 15 Temmuz 2016 günü, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) içinde örgütlenmiş ve Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ya da Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak adlandırılan bir grubun düzenlediği kanlı bir darbe girişimine maruz kaldı. Sivil halkın ve TSK'nın komuta kademesinin büyük kısmının kesin ve kararlı duruşu ile kısa sürede bastırılan bu kalkışma sonrasında devlet mekanizması ve bürokraside geniş çaplı bir temizlik ve yeniden yapılandırma çalışmaları başlatıldı.

Bakanlar Kurulunun 20 Temmuz tarihli toplantısında kararlaştırılan doksan günlük Olağanüstü Hal (OHAL) uygulaması ve müteakip 31 Temmuz tarihli Kanun Hükmünde Kararname (KHK) kararları ile başta TSK'nın yapısı olmak üzere Türkiye'nin savunma ve güvenlik mekanizması önemli yapısal değişikliklere tabi tutuldu. Bu kapsamda örneğin Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı İçişleri Bakanlığına bağlandı. Genelkurmay Başkanlığı Cumhurbaşkanlığına, kuvvet komutanlıkları ise Milli Savunma Bakanlığına (MSB) bağlandı. Harp okulları yeni kurulan Milli Savunma Üniversitesi'ne bağlanırken, askeri liseler ise kapatıldı.

Kökleri 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasına kadar uzanan TSK'nın reform ve dönüşüm tarihi ortam, zaman ve jeopolitik koşullara yanıt vermek amacıyla yapılan hamleler silsilesidir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra oluşan yeni güvenlik ortamında, özellikle 11 Eylül ve Arap Baharı gibi süreçlerden sonra TSK'nın reform ihtiyacı gündemde yer almaktaydı. Dolayısıyla yukarıda anılan ve bir müddet daha devam edeceği anlaşılan bu düzenlemeleri, 15 Temmuz kalkışmasına karşı tepkisel tedbirler olarak değil başta TSK'nın yapı ve işleyişi olmak üzere Türkiye'nin ulusal savunma ve güvenlik sisteminin değişim ve dönüşüm süreci kapsamında değerlendirmek gerekir.

Bu yeni düzenlemelerin ve akabindeki savunma ve güvenlik mekanizmasının yeni işleyiş sisteminin, savunma planlama ve tedarik süreçlerine doğrudan etkilerinin olacağı muhakkaktır. TSK'nın, çağın gereklerine uygun kabiliyet ve

Bu rapor, TSK'nın değişim ve dönüşüm sürecindeki düşünsel faaliyetlere, planlama ve tedarik perspektifinden katkı sunmayı amaçlamaktadır.

imkanlarla donatılması, geleceğe ilişkin sağlıklı öngörü ve planlama yapılabilmesi ve tüm bu süreçleri etkin, bilimsel ve nesnel temellere oturtan bir anlayış ile yöneten bir sistemin inşa edilebilmesi, ulusal menfaatler açısından hayati önemi haizdir. Böyle bir değişim ve dönüşüm sürecinin yönetilebilmesi için de öncelikle sistemin işleyişinin, varsa yapısal sorunlarının ya da geliştirilmesi gereken yönlerinin tespiti gereklidir.

Bu çalışma ile söz konusu değişim ve dönüşüm sürecindeki düşünsel faaliyetlere, planlama ve tedarik perspektifinden katkı sunulması amaçlanmıştır.

GİRİŞ

Türkiye, 1952 yılında NATO'ya tam üye olması ile birlikte savunma ve güvenlik mekanizmasını İttifak'a bütünüyle entegre etmiştir. En öncelikli ulusal güvenlik tehdidi olan Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı'na karşı NATO'nun şemsiyesi altında bir güvenlik stratejisi inşa edilmiştir. Ulusal savunma ihtiyaçlarının tanımlanma, planlanma ve inşa süreçleri genelde NATO, özelde ise Amerika Birleşik Devletleri (ABD) yönetim ve denetiminde işletilmiştir.

Bu durumun doğal bir sonucu olarak TSK'nın araç-gereç ihtiyacının planlanması ve tedarikinde ABD neredeyse tek kaynak haline gelmiştir. TSK'nın tedarik planlaması, her yıl ABD'ye iletilen ihtiyaç listelerine indirgenmiş, yardım ve hibe şeklinde gelen araç-gereç ve teçhizatın bakım ve tutumu da yine ABD'nin yönetim ve denetimine bırakılmıştır. Dolayısıyla sadece araç ve platform ihtiyaç planlaması ve tedariki değil bunların bakım, onarım ve yenileme süreçleri de tamamen ABD ve NATO denetiminde gerçekleştirilmiştir.[1]

1970'li yıllardan itibaren ulusal savunma ve dış politikada bağımsızlığın öneminin kamuoyu ve bürokrasi tarafından anlaşılması ile birlikte, bu yönde kanuni ve teknik altyapı adımları atılmaya başlanmıştır. Ancak bu girişimler siyasi, ekonomik ve teknik çeşitli sebeplerle arzu edilen hız ve verimlilikte sonuçlar doğuramamıştır. Nitekim özellikle planlama ve politika geliştirme sistemi, büyük ölçüde Soğuk Savaş'ın mirasçısı bir niteliğe sahip olarak 15 Temmuz darbe girişimine kadar varlığını devam ettirmiştir. Darbe girişiminden sonra başlatılan değişim ve dönüşüm faaliyetleri, bürokrasinin her alanıyla birlikte savunma ve güvenlik sistemini de yapısal ve işlevsel olarak değiştirmektedir. Bu değişimin sağlıklı sonuçlar vermesi, mevcut sorun ve eksikliklerin tespiti ile mümkündür.

Bu çalışma ile söz konusu değişim ve dönüşüm sürecindeki düşünsel faaliyetlere, planlama ve tedarik perspektifinden katkı sunulması hedeflenmiş, TSK'nın değişim ve dönüşümünün önemli bir aşaması olan savunma reformunun üzerine inşa edilmesi gereken ana ilke ve unsurlar da irdelenmiştir. Bu kapsamda kısa, orta ve uzun vadeli hedef ve çıktıları içeren bir eylem planı önerisi sunulmuştur.

TÜRKİYE'NİN SAVUNMA PLANLAMA VE TEDARİK SİSTEMİ

Modern Türkiye'de silahlı kuvvetler değişim, dönüşüm ve yeniden yapılandırma faaliyetlerinin başlangıcı, 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması olarak ele alınabilir. Bu tarihten itibaren dönemsel ve jeopolitik koşullar ve uluslararası ilişkiler gibi etkenler ile farklı ülkelerden danışman, eğitmen ve benzeri personel ülkeye getirilmiş; ordunun eğitim, donatım, sevk ve idare sistemleri çoğu zaman tamamen değiştirilmiştir. 1952 yılında NATO'ya üye olunmasının ardından ise ABD etki ve güdümünde bir sisteme geçilmiştir.

Savunma planlama ve tedarik sistemine ilişkin değişim ve dönüşüm ihtiyaçlarının tespitinden önce bu sistemin oluşum süreci ve yapısal niteliklerinin incelenmesi isabetli olacaktır.

1. Çağlar Kurç, "Between Defense Autarky and Dependency: The Dynamics of Turkish Defense Industrialization", *Columbia University-Arnold A. Saltzman Institute of War and Peace Studies*, (27 Ocak 2016), http://ssrn.com/abstract=2724377, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2016).

Tarihçe

Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal savunma ve güvenlik mekanizmasının temelleri, 1933 yılında Yüksek Müdafaa Meclisi ve Umumi Katipliği'nin kurulması ile atılmıştır. Başbakanın başkanlığında, Genelkurmay Başkanı ve Bakanlar Kurulu üyelerinden oluşan bu meclisin ana görevi seferberlik işlemlerinin koordinasyonudur. Üyeleri MSB tarafından atanan bu kurum yerini, 03.06.1949 tarih ve 5399 sayılı Kanun ile kurulan Milli Savunma Yüksek Kurulu (MSYK) ve Genel Sekreterliğine bırakmıştır.[2]

MSYK'nın ana üyeleri Cumhurbaşkanı, Başbakan, Milli Savunma Bakanı ve Genelkurmay Başkanıdır. Ayrıca İçişleri, Dışişleri, Maliye, Bayındırlık, Ekonomi, Ticaret, Ulaştırma, Tarım ve İşletmeler bakanlarından seçilecek olanlar da kurula üye olurlar. MSYK'nın görevi, hükümet tarafından takip edilecek ulusal savunma politikasının esaslarının hazırlanması, buna mukabil gerçekleştirilmesi gerekli faaliyetlerin ve kanuni düzenlemelerin tespitidir.[3] Bu bakımdan MSYK, modern anlamda ulusal savunma ve güvenlik planlamasına yönelik olarak ihdas edilen ilk kurum olarak göze çarpmaktadır.

1952 yılında NATO'ya üye olunmasının ardından Türkiye'de silahlı kuvvetler değişim, dönüşüm ve yeniden yapılandırma faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde ABD etki ve güdümünde bir sisteme geçilmiştir.

1961 Anayasası doğrultusunda 11.12.1962 tarih ve 129 sayılı Kanun ile kurulan Milli Güvenlik Kurulu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği (MGK), MSYK'nın yerini almıştır. MGK'nın üyeleri Cumhurbaşkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcıları, Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri, Maliye, Ulaştırma ve Çalışma bakanları ile kuvvet komutanlarıdır. Kurulun görevleri ise şöyle belirlenmiştir:

> Milli güvenlikle ilgili kararların alınmasında ve koordinasyonun sağlanmasında Bakanlar Kuruluna yardımcılık etmek üzere; milli güvenlik politikasının esaslarının hazırlanması ve bu politikanın tadil ve tashihi; bu esasların uygulanmasıyla ilgili olarak milli güvenlik konularının her biri için milli plan ve programların hazırlanması, bunların tahakkuku için nihai ve ara hedeflerin tespiti ve bu konudaki faaliyetlerin ahenkleştirilmesi; bütün devlet teşkilatına, her türlü özel müessese ve teşekküllere ve vatandaşlara düşecek topyekun savunma ve milli seferberlik hizmetlerinin ve sorumluluklarının tespiti ve bu konuda lazım gelen kanuni ve idari tedbirlerin alınması; bakanlıklar tarafından hazırlanacak Milli Seferberlik Planlarına (Sivil Olağanüstü Hal Planlarına) temel olacak esasların tespiti, bu planların ahenkleştirilmesi, izlenmesi ve değerlendirilmesi gibi milli güvenlikle ilgili temel görüşleri Bakanlar Kuruluna bildirmek.

Öte yandan Türkiye'nin 1920'li yıllarda temellerini attığı ulusal savunma ve havacılık sanayii altyapısının, NATO'ya üye olunmasının ardından 1950'li yıllarda yok edilmesi, yurt içinde savunma araç-gereci geliştirme, üretme veya bunların bakımlarını yapma imkan ve kabiliyetinin kaybedilmesi sonucunu doğurmuştur. Bu alanda kayda değer tek gelişme, 1963 yılında yayımlanan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, yurt içinde askeri ve sivil uçaklar için bakım kabiliyetinin elde edilmesi hedefinin zikredilmesidir. İlan edilen bu hedefe yönelik somut bir adım atılmamıştır.

1964 yılında Kıbrıs'ta yaşanan olaylar ve Türk toplumuna yönelen terör eylemleri, Türkiye'nin garantör ülke sıfatı ile adaya müdahalesini gündeme getirmiştir. Kıbrıs'a askeri bir müdahaleye hazırlanan Türkiye, dönemin ABD başkanı Lyndon Johnson'un Başbakan İsmet İnönü'ye gönderdiği ve "Johnson mektubu" olarak bilinen mektupla engellenmiştir. Diplo-

2. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, http://www.mgk.gov.tr/index.php/kurumsal/hakkimizda, (Erişim tarihi: 12 Ağustos 2016).

3. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği.

matik normların dışında sert bir üslupla kaleme alınmış olan mektupta, Kıbrıs'a tek taraflı müdahale sonrasında, Türkiye'ye yönelebilecek olası bir Sovyet saldırısı karşısında ABD ve NATO'nun yardıma gelmeyebileceği; ABD'nin sağlamış olduğu silah ve teçhizatın böyle bir müdahalede kullanılamayacağı belirtilmiştir.[4] Çünkü Türkiye ve ABD hükümetleri arasında 1947 yılında imzalanmış ve "Türkiye'ye Yapılacak Yardım Hakkında Anlaşma" başlıklı anlaşmanın dördüncü maddesi açıkça, Türkiye'nin ABD'nin izin ve onayı olmadan bu ülkeden temin edilmiş hiçbir araç-gereci herhangi bir harekatta kullanamayacağını belirtmektedir.[5]

Türk kamuoyunda ve bürokrasisinde büyük bir şok etkisi yaratan Johnson mektubu ile birlikte, ulusal çıkarların belirlenmesi ve korunmasında ulusal yetenekleri haiz olmaya dair bir bilincin gelişmeye başladığı iddia edilebilir. Nitekim 1970'lere gelindiğinde, ulusal savunma sanayiinin kurulmasına ilişkin ilk adımlar atılmış; 1970 yılında Hava Kuvvetleri'ni Güçlendirme Vakfı, 1972 yılında Deniz Kuvvetleri'ni Güçlendirme Vakfı ve 1974 yılında da Kara Kuvvetleri'ni Güçlendirme Vakfı kurulmuştur.[6] Yine bu dönemde başlatılan "Kendi Uçağını Kendin Yap" kampanyası ile ulusal havacılık sanayiine ilişkin toplumsal düzeyde bir farkındalık yaratılmıştır.

Bu dönemde ulusal savunma ve güvenlik mekanizmasına ilişkin yapısal düzenlemeler de gerçekleştirilmiştir. 1970 yılında kabul edilen 1324 sayılı "Genelkurmay Başkanının Görev ve Yetkilerine ait Kanun" ve 1325 sayılı "Milli Savunma Bakanlığı Görev ve Teşkilatı Hakkında Kanun" ile ilgili makamların görev ve yetkileri belirlenmiştir. Bu kanunlar ile Genelkurmay Başkanlığı, "Silahlı Kuvvetlerin savaşa hazırlanmasında; personel, istihbarat, harekat, teşkilat, eğitim, öğretim ve lojistik hizmetlerine ait ilke ve öncelikler ile ana programların" tespiti; Milli Savunma Bakanlığı (MSB) ise Bakanlar Kurulu tarafından kararlaştırılacak savunma politikası uyarınca Genelkurmay Başkanlığı tarafından tespit edilecek ilke ve önceliklere göre araç-gereç tedarikinden sorumlu kılınmıştır.[7]

Türkiye'nin 1974 yılında Kıbrıs'ta gerçekleştirdiği Barış Harekatı'nın ardından ABD'nin uyguladığı silah ambargosu, ulusal savunma ve güvenlik politikalarında bağımsızlık ihtiyacının öneminin anlaşılması açısından dönüm noktası teşkil etmektedir. Bu tarihten sonra Askeri Elektronik Sanayii (ASELSAN), Türk Uçak Sanayii A.Ş. (TUSAŞ) gibi ulusal savunma ve havacılık sanayii şirketlerinin kuruluşları gerçekleştirilmiş, TSK ihtiyacı araç-gerecin yerli imkanlarla üretilmesi ve bunların bakımlarının yurt içinde yapılmasına yönelik imkan ve kabiliyetlerin kazanılması için hazırlıklara başlanmıştır. Ulusal savunma sanayiinin kuruluş ve geliştirme çalışmalarının yürütülmesi maksadıyla önce 1983 yılında Savunma Donatım İşleri Genel Müdürlüğü, 1985 yılında kabul edilen 3238 sayılı Kanun ile de Savunma Sanayii Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (SAGEB) kurulmuştur.[8] 3238 sayılı Kanun ile ayrıca Savunma Sanayii Yüksek Koordinasyon Kurulu (SSYKK) ve Savunma Sanayii İcra Komitesi (SSİK) ihdas edilmiştir. SAGEB'in ismi bilahare Savunma Sanayii Müsteşarlığı (SSM) olarak değiştirilmiştir.

1980'e kadar TSK'nın araç-gereç tedariki için ana kaynağı, başta ABD olmak üzere NATO ülkelerinin hibeleri ya da ihtiyaç fazlası veya kullanım dışı kalmış ürünlerin satın alınmasıdır. 1970'li yılların ortalarından itiba-

4. Faruk Sönmezoğlu, *ABD'nin Türkiye Politikası (1964-1980)*, (Der Yayınları, İstanbul: 1995).

5. Türkiye Hükümeti ile ABD Hükümeti arasında 12 Temmuz 1947 tarihinde Ankara'da imzalanan "Türkiye'ye Yapılacak Yardım Hakkında Anlaşma"nın onanmasına dair Kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi, (1947), https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc029/kanuntbmmc029/kanuntbmmc02905123.pdf, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2016).

6. Bülent E. Beyoğlu ve Abdurrahman Kılıç, "Türk Savunma Sanayiinin Kısa Tarihi", *Savunma Sanayii Gündemi*, Sayı: 13, (2010/3), s. 20.

7. 1324 sayılı Kanun, 31.07.1970, 1324, *Resmi Gazete*, 07.08.1970, 13572.

8. 3238 sayılı Kanun, 07.11.1985, 3238, *Resmi Gazete*, 13.11.1985, 18927.

ren milli bütçeden yeni platform siparişleri ve üretim projeleri başlatılmıştır. Bu kapsamda ABD'ye F-4E Phantom II ve İtalya'ya F-104S tipi savaş uçakları sipariş verilmiş, Alman lisansı ile hücumbot ve sahil güvenlik botları inşa edilmeye başlanmıştır. Ancak öte yandan hafif nakliye ve eğitim/taarruz uçağı ortak üretimine dair proje girişimleri sonuçsuz kalmıştır.[9]

1980'lerin başından itibaren başlatılan ortak üretim projeleri ile TSK'nın ihtiyacı olan modern savunma sistemlerinin tedariki faaliyetleri yürütülmüştür. Bu kapsamda F-16 Fighting Falcon savaş uçağı, fırkateyn, zırhlı muharebe aracı, haberleşme sistemleri gibi araç-gereç ve teçhizatın lisans altında montaj ve üretimi projeleri başlatılmıştır. Bu projeler ile modern savunma sanayiinin kuruluşu için gerekli olan teknoloji altyapısı ve insan kaynaklarının teşkil edilmesi hedeflenmiştir.

1983 yılında MGK Kanunu, 1982 Anayasası'na uygun olarak yenilenerek kurum yeniden kurulmuştur. 01.11.1983 tarih ve 2945 sayılı Kanun ile kurulan MGK'nın üyeleri Cumhurbaşkanı, Başbakan, Genelkurmay Başkanı, Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri Bakanları, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ve Jandarma Genel Komutanı olarak belirlenmiştir.

Öte yandan 1987 yılında kara, deniz ve hava kuvvetlerini güçlendirme vakıfları Türk Silahlı Kuvvetleri'ni Güçlendirme Vakfı (TSKGV) çatısı altında birleşmişlerdir. SSM koordinasyonunda yürütülen tedarik ve üretim projeleri ile ulusal savunma sanayiinin geliştirilmesi çalışmaları hız kazanmıştır. Bu döneme dair dikkat çekici bir husus çok sayıda projenin, özel sektör şirketlerinin yabancı firmalarla kurdukları ortak girişimler tarafından yürütülmesidir. Ancak savunma ve güvenlik konusunda bir üst stratejinin bulunmaması, dolayısıyla savunma sanayiine ilişkin bir sanayi ve teknoloji politikasının noksanlığı ve serbest piyasa rekabet koşullarının olgunlaşmaması gibi etkenler nedeniyle özel sektörün savunma sanayiindeki etkinliği kısıtlı kalmış, bahsi geçen ortak girişim şirketi faaliyetlerinin büyük kısmı akamete uğramıştır.

Soğuk Savaş'ın sona erdiği ve yeni bir güvenlik algısının şekillenmeye başladığı 1990'lı yıllarda Türkiye'nin öncelikli savunma ve güvenlik gündemi, bölücü terör ile mücadele olmuştur. Bu kapsamda, İç Güvenlik Harekatı ve sınır ötesi harekatlar kapsamında ihtiyaç duyulan araç-gereç ve hizmetlerin tedarikine öncelik verilmiş, acil ihtiyaç kapsamında TSK ve güvenlik birimlerine yoğun alımlar gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde TSK'nın modernizasyonunun, öncelikli olarak bölücü terörle mücadele kapsamında ele alındığını iddia etmek mümkündür. Öte yandan bu dönemde savunma sanayiinde ortak üretim projelerinin sayı ve çeşidi artmış, üretilen sistemlerdeki yerli sanayi katkı oranı yükselmeye başlamıştır.

1990'lardan itibaren ulusal savunma sanayiinde, bilim ve teknolojide yaşanan gelişmelere ve küresel ölçekte jeopolitik dengelerin değişmesine karşılık, Türkiye'de savunma planlama ve tedarik yönetimi sisteminde kayda değer bir değişim, dönüşüm veya iyileştirme faaliyetinin yapılmamış olması dikkat çekicidir. 1990'ların sonlarından itibaren, SSM'nin savunma tedarik ve sanayi geliştirme alanlarındaki etkinliğinin artmasına rağmen, makro ölçekte planlama ve strateji geliştirme sistemi aynı kalmıştır.

MGK'nın yapısı ve işleyişine yönelik olarak ise Avrupa Birliği (AB) üyelik süreci kapsamında Anayasanın 118. maddesinde 03.10.2001 tarihinde ve kurula ait 2945 sayılı Kanun'da 15.01.2003 tarihinde bazı değişiklikler yapılmıştır. Bu kapsamda,

I. Başbakan Yardımcıları ile Adalet Bakanı da Kurul üyeleri arasına dahil edilerek kurulun üye sayısı, değişikliğin yapıldığı tarih itibarıyla 15'e çıkarılmış,
II. Milli Güvenlik Kurulunun görev tanımı yeniden yapılmış ve sınırlandırılmış,

9. Arda Mevlütoğlu, "Türkiye'nin Son Anda İptal Edilen Eğitim-Taarruz Uçağı Projesi", siyahgribeyaz.com, 15 Şubat 2016, http://www.siyahgribeyaz.com/2016/02/turkiyenin-son-anda-iptal-edilen-egitim.html, (Erişim tarihi: 10 Ağustos 2016).

III. Eski kanunda öncelikle dikkate alınması öngörülen Milli Güvenlik Kurulu kararları, Bakanlar Kurulu tarafından değerlendirilerek uygun bulunması halinde kabul edilecek tavsiye kararları haline getirilmiş,
IV. Kurulun ayda bir defa yerine iki ayda bir defa toplanması esası getirilmiş,
V. Kurulun olağanüstü toplanmasında Genelkurmay Başkanının teklif etme yetkisi kaldırılmıştır.[10]

Bu değişiklikler ile MGK'nın yapı ve faaliyetlerinde sivil otoritenin ağırlığı artmıştır. Ayrıca 2000'li yılların başlarında TSK'nın komuta kademesi ve kuvvet yapısına dair değişiklikler gündeme gelmişse de ulusal savunma ve güvenlik sisteminde geniş ölçekli ve yapısal nitelikte bir dönüşüm yaşanmamıştır. En son olarak 11. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanlığı döneminde, 2014 yılında bir Savunma Reformu çalışması gerçekleştirilmiş, bu raporun gizlilik derecesi taşımayan bir özeti kamuoyu ile paylaşılmıştır.[11]

Sistemin Temel Bileşenleri

Türkiye'nin ulusal savunma ve güvenlik mekanizmasının en önde gelen yasal yapıtaşları, dört adet kanun metnidir. Bunlar şöyledir:

I. 31.07.1970 tarih ve 1324 sayılı Genelkurmay Başkanının Görev ve Yetkilerine ait Kanun
II. 31.07.1970 tarih ve 1325 sayılı Milli Savunma Bakanlığı Görev ve Teşkilatı Hakkında Kanun
III. 09.11.1983 tarih ve 2945 sayılı Milli Güvenlik Kurulu ve Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği Kanunu
IV. 07.11.1985 tarih ve 3238 sayılı Savunma Sanayii Müsteşarlığının Kurulması ve 11 Temmuz 1939 tarih ve 3670 sayılı Milli Piyango Teşkiline Dair Kanunun İki Maddesi ile 23 Ekim 1984 tarih ve 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun Bir Maddesinde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun

Bahsi geçen kanunlar ile görev ve yetki sınırları çizilen kurumlar, en tepesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) bulunduğu bir sistem içerisinde çalışmaktadırlar (Tablo 1).

Sistemdeki temel aktörler ve işlevleri Tablo 1'deki şekildedir.

MGK, Türkiye'nin savunma ve güvenlik politikalarının merkezindeki en temel bileşendir.

Milli Güvenlik Kurulu (MGK)

MGK, Türkiye'nin savunma ve güvenlik politikalarının merkezindeki en temel bileşendir. Anayasanın 118. maddesi uyarınca MGK, "devletin milli güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulanması ile ilgili alınan tavsiye kararları ve gerekli koordinasyonunun sağlanması konusundaki görüşlerini Bakanlar Kuruluna bildirmek" ve "devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınması zorunlu görülen tedbirleri Bakanlar Kuruluna iletmek" ile yükümlüdür.

Mevcut savunma ve güvenlik sisteminde MGK toplantıları;

I. Cumhurbaşkanının başkanlığında yapılmakta,
II. Kararlar çoğunluk ile alınmakta ve eşitlik halinde Kurul Başkanının bulunduğu taraf çoğunluğu sağlamış sayılmakta,
III. Kurul, Başbakanın teklifi üzerine veya doğrudan Cumhurbaşkanının çağrısı ile de toplanabilmekte,
IV. Kurulun gündemi Cumhurbaşkanı tarafından düzenlenmekte ve gündem hazırlanır-

10. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği, http://www.mgk.gov.tr/index.php/kurumsal/hakkimizda, (Erişim tarihi: 12 Ağustos 2016).

11. Arda Mevlütoğlu, "Savunma Reformu: Ne? Ne İçin? Nasıl?", siyahgribeyaz.com, 28 Ağustos 2014, http://www.siyahgribeyaz.com/2014/08/savunma-reformu-ne-ne-icin-nasl.html.

TABLO 1. TÜRKİYE'NİN ULUSAL SAVUNMA VE GÜVENLİK SİSTEMİ [12]

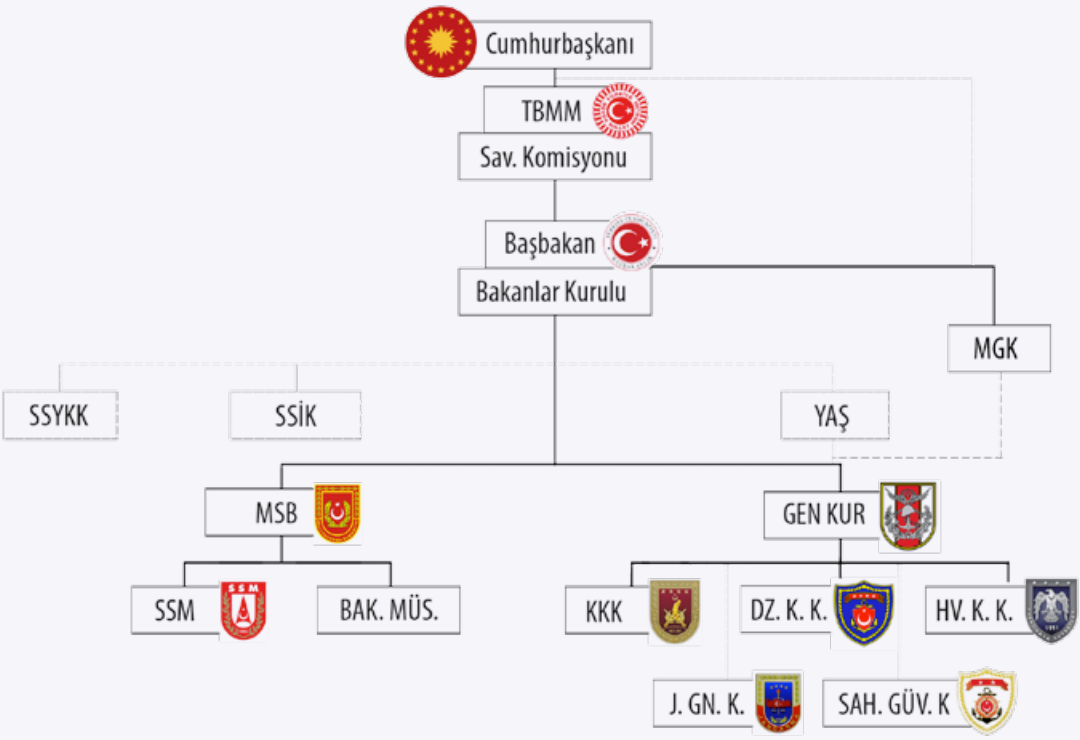

ken Başbakan ve Genelkurmay Başkanının önerileri dikkate alınmakta,

V. Kurul üyesi bakanlar ile diğer bakanların gündeme girmesini istedikleri konular, Başbakanın da görüşü alınarak Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri tarafından Cumhurbaşkanına sunulmakta,

VI. Kurul toplantılarına gündeme göre ilgili bakanlar ve kişiler de çağrılarak bilgi ve görüşleri alınabilmektedir.[13]

MGK Genel Sekreteri de Kurul toplantılarına katılmakta ancak oy hakkı bulunmamaktadır. MGK kararları Başbakan tarafından Bakanlar Kurulu gündemine öncelikle alınmak suretiyle görüşülmekte ve gerekli kararlar alınmaktadır. Yapılan yasal değişiklik çerçevesinde Başbakan, MGK'nın tavsiye kararları ve görüşlerinin değerlendirilmek üzere Bakanlar Kuruluna sunulması ve Bakanlar Kurulunda kabulü halinde bu tavsiye kararlarının uygulanmasının koordinasyonu ve izlenmesi için bir Başbakan yardımcısını görevlendirebilmektedir.

Milli Savunma Bakanlığı (MSB)

MSB'nin temel görevi 1325 sayılı Kanun uyarınca;

I. Milli savunma görevlerinin siyasi, hukuki, sosyal, mali ve bütçe hizmetlerini,

II. Silahlı Kuvvetlerin Bakanlar Kurulunca kararlaştırılacak savunma politikası çerçevesinde, Genelkurmay Başkanlığı tarafından tespit olunacak ilke, öncelik ve ana programlarına göre:
   a. Silah, araç, gereç ve her çeşit lojistik ihtiyaç maddelerinin tedariki hizmetlerini,
   b. Harp sanayii hizmetlerini yürütmek olarak belirlenmiştir.

Aynı kanunun dördüncü maddesine göre MSB bu görevleri; iki ana müsteşarlık, Milli Savunma Bakanlık Müsteşarlığı ile Savunma Sanayii Müsteşarlığı (SSM) ile Kara, Deniz, Hava Kuvvetleri Komutanlıkları vasıtasıyla yerine getirir.

12. Levent Kalyon, *Cumhuriyet Dönemi Savunma Politikaları*, Doktora Tezi, (Ankara, 2008).

13. Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği.

TABLO 2. MSB TEŞKİLAT ŞEMASI [15]

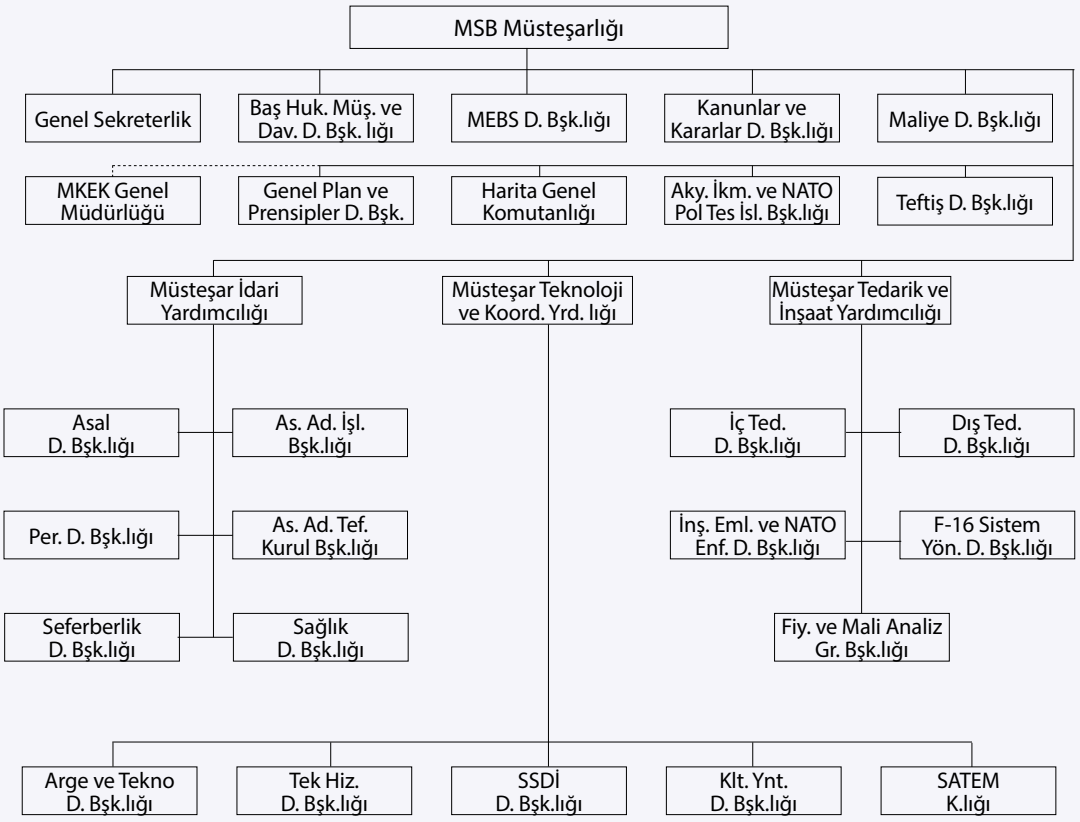

MSB, askeri ve sivil bürokrasinin en fazla iç içe geçtiği kurumların başında gelmektedir.[14] Bakanlık üst yönetimi, MSB Müsteşarlığı ve idari kadroların önemli bir kesimi askeri personelden oluşmaktadır.

Genelkurmay Başkanlığı

31.07.2016 tarihinde yayımlanan Kanun Hükmünde Kararname'ye (KHK) kadar Genelkurmay Başkanlığı, bünyesinde Kara, Hava, Deniz Kuvvet Komutanlıkları ile Jandarma Genel Komutanlığı (JGK) ve Sahil Güvenlik Komutanlığını (SGK) barındırmaktaydı. KHK ile Genelkurmay Başkanlığı Cumhurbaşkanlığına, Kuvvet Komutanlıkları ise MSB'ye bağlanmış olup JGK ve SGK İçişleri Bakanlığına bağlanmıştır.[16]

Genelkurmay Başkanlığı, 1324 sayılı Kanun uyarınca, TSK'nın genel sevk ve idaresi, askeri harekatın etkin bir şekilde icra edilmesi, TSK'nın harbe hazırlık seviyesinden sorumludur. Bu maksatla Silahlı Kuvvetlerin savaşa hazırlanmasından; personel, istihbarat, harekat, teşkilat, eğitim, öğretim ve lojistik hizmetlerine ait ilke ve öncelikler ile ana programlarını tespit edilmesinden sorumludur. Ayrıca lojistik ve tedarik hizmetleri için tespit etmiş olduğu ilke, ön-

14. Kalyon, *Cumhuriyet Dönemi Savunma Politikaları*.

15. Kalyon, *Cumhuriyet Dönemi Savunma Politikaları*.

16. Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname, 31 Temmuz 2016, *Resmi Gazete*, http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/07/20160731-4.pdf, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2016).

celik ve ana programları bu hizmetleri yürütecek olan MSB'ye bildirir. Bahsi geçen KHK'ya kadar Genelkurmay Başkanlığı, görev ve yetkilerinden dolayı Başbakana karşı sorumluydu. Ayrıca Genelkurmay ile MSB arasında doğrudan bir hiyerarşik ilişki bulunmamaktadır.

Savunma Sanayii Yüksek Koordinasyon Kurulu (SSYKK)

3238 sayılı Kanun ile kurulan SSYKK, savunma tedarik mekanizmasının üst karar ve koordinasyon organı olarak kurgulanmıştır.

SSYKK'nın üyeleri; Başbakan, Genelkurmay Başkanı, ekonomik işlerle görevli Devlet Bakanı, Milli Savunma Bakanı, Dışişleri Bakanı, Maliye ve Gümrük Bakanı, Sanayi ve Ticaret Bakanı, Kuvvet Komutanları, Jandarma Genel Komutanı, Başbakanlık Müsteşarı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı ile Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarı olarak belirlenmiştir.[17]

SSYKK'nın görevleri ise şunlardır:[18]

I. Bakanlar Kurulu tarafından onaylanan genel strateji doğrultusunda planlama ve koordinasyonun sağlanmasını takip etmek, düzenleyici direktifler vermek
II. Genelkurmay Başkanınca hazırlanan Stratejik Hedef Planına uygun olarak fon ile tedariki öngörülen silah sistemleri ile araç ve gereçlerin tedarik şeklini tespit etmek.

3238 sayılı Kanun'a göre yılda en az iki kez Başbakanın daveti ile toplanması gereken SSYKK, kanunun yürürlüğe girdiği 13.11.1985 yılından bu yana toplanmamıştır.[20]

TABLO 3. 3238 SAYILI KANUN İLE GELİŞTİRİLEN SİSTEM [19]

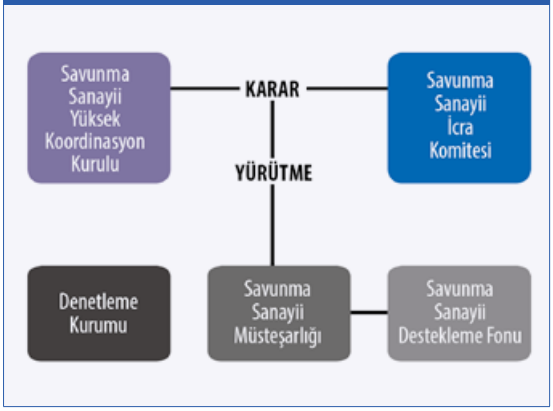

Savunma Sanayii İcra Komitesi (SSİK)

3238 sayılı Kanun ile kurulan SSİK, savunma sanayii ve modernizasyon faaliyetleri ile ilgili temel karar alma merciidir. Üyeleri Başbakan, Genelkurmay Başkanı ve Milli Savunma Bakanıdır.

İcra Komitesi'nin başlıca görevleri şunlardır:[21]

I. TSK için Stratejik Hedef Planına göre temini gerekli olan modern silah, araç ve gereçlerin üretimi, yurt içinden gereği halinde yurt dışından tedariki hususunda karar almak
II. Sağlanacak modern silah, araç ve gereçlerin araştırılması, geliştirilmesi, prototip imali, avans verilmesi, uzun vadeli siparişler ile diğer mali ve ekonomik teşviklerin tespiti istikametinde SSM'ye talimat vermek
III. Savunma Sanayii Destekleme Fonu'nun kullanım esaslarını tespit etmek.

Savunma Sanayii Müsteşarlığı (SSM)

Türkiye'de modern bir savunma sanayiinin geliştirilmesi ve TSK'nın ihtiyaçlarının bu şekilde karşılanması amacı ile kurulan SSM'ye, 3238 sayılı Kanun ile aşağıdaki görev ve yetkiler verilmiştir:[22]

I. SSİK'nın aldığı kararları uygulamak
II. Proje bazında yıllar itibarıyla verilecek olan alımların programlarını sipariş kontratına bağlamak
III. Mevcut milli sanayii, savunma sanayii ihti-

17. Savunma Sanayii Müsteşarlığı Sanayileşme Portalı, http://sanayilesme.ssm.gov.tr/SSM/Sayfalar/default.aspx, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2016).

18. 3238 sayılı Kanun, 07.11.1985, 3238, *Resmi Gazete*, 13.11.1985, 18927.

19. Savunma Sanayii Müsteşarlığı Sanayileşme Portalı, http://sanayilesme.ssm.gov.tr/SSM/Sayfalar/default.aspx, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2016).

20. Hakkı Kurban, "28 Yıldır Var Ama Bir Kez Bile Toplanamadı", *Akşam*, 7 Haziran 2013.

21. 3238 sayılı Kanun, 07.11.1985, 3238, *Resmi Gazete*, 13.11.1985, 18927.

22. 3238 sayılı Kanun, 07.11.1985, 3238, *Resmi Gazete*, 13.11.1985, 18927.

TABLO 4. SSM TEŞKİLAT YAPISI [23]

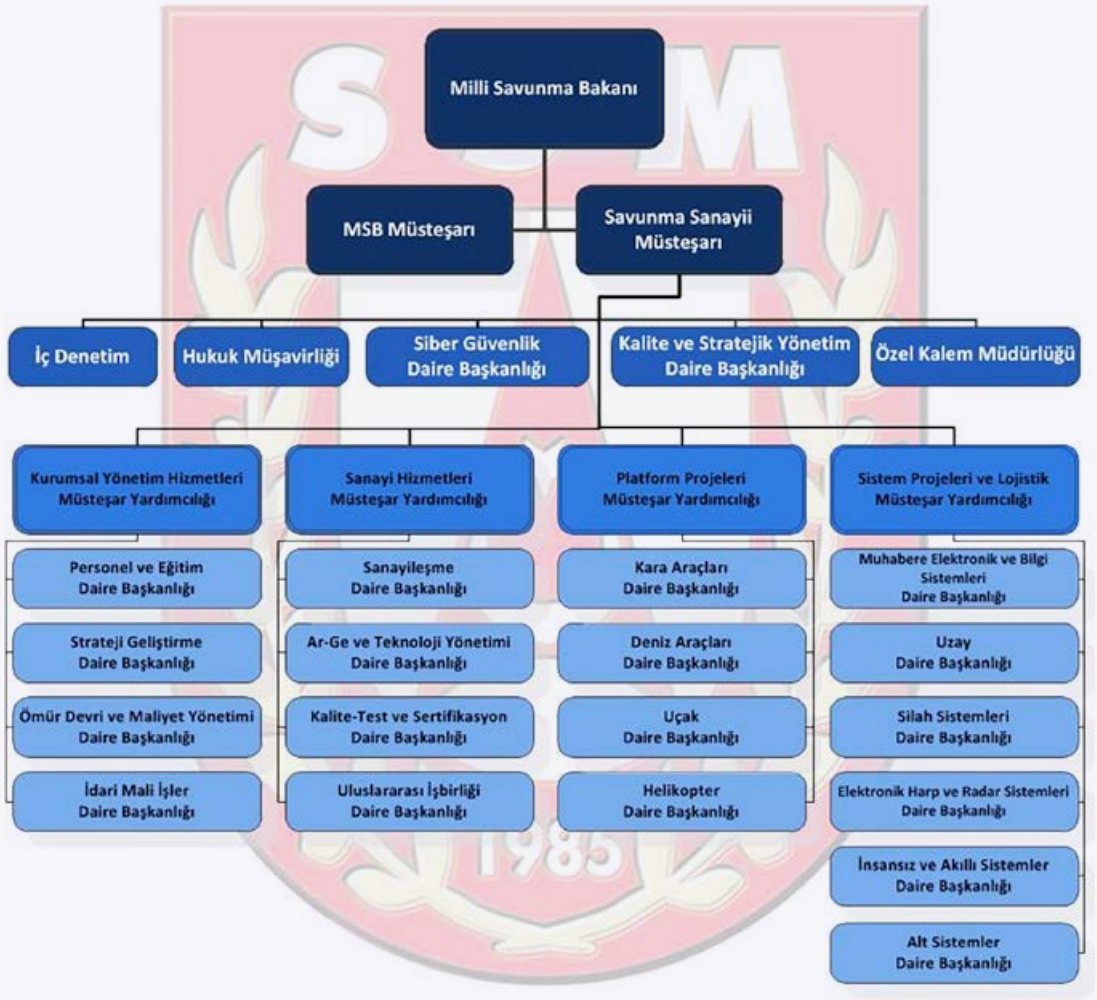

yaçlarına göre reorganize ve entegre etmek, yeni teşebbüsleri teşvik ve bu entegrasyona ve ihtiyaçlara göre yönlendirmek, yabancı sermaye ve teknoloji katkısı imkanlarını araştırmak, teşebbüsleri yönlendirmek, bu konudaki devlet katılımını planlamak

IV. Fon kaynaklarını dikkate alarak alım programlarını ve finansman modellerini belirlemek

V. İhtiyaç duyulan modern silah, araç ve gereçlerin özel veya kamu kuruluşlarında imalatını planlamak

VI. Gerektiğinde özel, kamu veya karma nitelikli yeni yatırımları dışa açık olmak kaydıyla desteklemek.

SSM teşkilat şeması Tablo 4'te verilmiştir.

Sistemin İşleyişi

Türkiye'nin ulusal savunma ve güvenlik strateji ve politikalarının esasını, Milli Güvenlik Siyaset Belgesi (MGSB) adlı doküman oluşturmaktadır.

23. Savunma Sanayii Müsteşarlığı, http://www.ssm.gov.tr/org/img/basic/org_TR1.jpg, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2016).

TABLO 5. TEDARİK SÜRECİ AKIŞ ŞEMASI

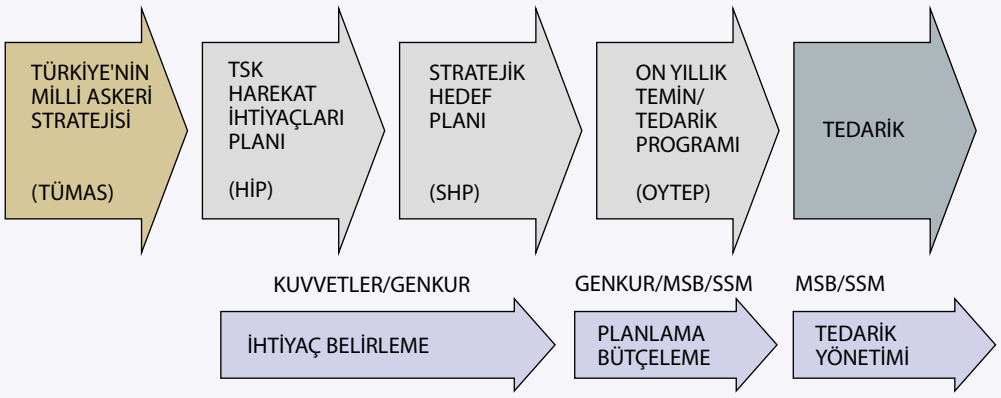

Kamuoyunda "Kırmızı Kitap" olarak da bilinen MGSB beş yılda bir güncellenmekte, hazırlık ve yenileme süreçleri MGK Genel Sekreterliği eşgüdümünde yürütülmektedir.[24]

MGSB, bir önceki döneme ait plan ve öngörülere dair değerlendirme; belirlenmiş hedeflere ulaşılma durumu; varsa aksaklıkların ve nedenlerinin tespiti ile yeni döneme dair öngörü ve hedefleri içerir. MGSB'deki tüm analiz ve öngörüler, siyaset, savunma, sosyoloji ve çevre konularında ve bölgesel, ülkesel, sosyolojik ve bireysel ölçeklerde yapılır.

MGSB hazırlandıktan sonra Bakanlar Kurulunun onayına sunulur ve Başbakanlık Uygulama Direktifi ile yürürlüğe sokulur. MGSB'de yer alan temel esas ve ilkeler, Genelkurmay Başkanlığı, bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşlarının kendi görev ve yetki alanlarına ilişkin strateji dokümanlarına altlık teşkil eder. Bu kapsamda Genelkurmay Başkanlığı, MGSB doğrultusunda Türkiye'nin Milli Askeri Stratejisi (TÜMAS) belgesini hazırlar.

TÜMAS'ın ana işlevleri şunlardır:[25]

I. 20-30 yıllık gelecek vizyonu kapsamında milli askeri hedeflerinin tespiti
II. Bu hedeflerin elde edilmesinde takip edilecek stratejinin tanımlanması
III. Diğer milli güç unsurları ile koordineli olarak askeri gücün hazırlanması, yönlendirilmesi, geliştirilmesi ve kullanılmasına ait esasların belirlenmesi.

TÜMAS uyarınca tüm kuvvet komutanlıkları, Planlama, Programlama ve Bütçeleme Sistemi (PPBS) dahilinde ve Konsepte Dayalı İhtiyaçlar Sistemi (KDİS)[26] yöntemi ile kendi harekat ihtiyaçlarını belirlerler. Her kuvvetin hazırladığı Harekat İhtiyaç Planı (HİP), TÜMAS'ta tarif edilen hususlara cevap verebilecek ekipman, araç-gereç ve kabiliyet gereksinimlerini tanımlar. HİP'ler, hazırlanan Stratejik Hedef Planı (SHP) doğrultusunda bir önceliklendirme işlemine tutulurlar ve bunun sonucunda On Yıllık Tedarik Planı (OYTEP) hazırlanır.[27]

OYTEP'te yer alan her bir ihtiyaç kaleminin temini için hazırlanan Proje Tanımlama Dokümanı (PTD) tedarik sürecini başlatır. Tedarik sürecinin üç farklı kanalı bulunmaktadır. Bunlar

24. Atilla Sandıklı, "Milli Güvenlik Sistemi, Milli Güvenlik Siyasetinin Tespiti ve Vasıtaları", BİLGESAM, 11 Kasım 2013, http://www.bilgesam.org/incele/263/-milli-guvenlik-sistemi--milli-guvenlik-siyasetinin-tespiti-ve-vasitalari, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2016).

25. Sandıklı, "Milli Güvenlik Sistemi, Milli Güvenlik Siyasetinin Tespiti ve Vasıtaları".

26. İngilizce literatürde Concept Based Requirements System (CBRS) olarak geçmektedir.

27. Arda Mevlütoğlu, "Türk Dış Politikasının Güncel Sorunları Paneli", siyahgribeyaz.com, 22 Mayıs 2016, http://www.siyahgribeyaz.com/2015/05/turk-ds-politikasnn-guncel-sorunlar.html, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2016).

SSM, MSB İç Tedarik Daire Başkanlığı ve MSB Dış Tedarik Daire Başkanlığıdır (Tablo 5).[28]

OYTEP'in hazırlanması ile belirlenen ihtiyaçların birer PTD'ye dönüşmesi ortalama on yıllık bir süreci kapsamaktadır.[29]

TEDARİK VE MODERNİZASYON MEKANİZMASININ YAPISAL SORUNLARI

Yukarıda tarihsel arka planı ve genel mimarisi sunulan planlama ve tedarik sisteminin işletilmesinde çeşitli sorunlarla karşılaşılmaktadır. Bu sorunları beş ana başlıkta özetlemek mümkündür:

Zaman ve Süreç Yönetimi

Savunma sistemlerinin tedarikine yönelik planlama, ihtiyaç belirleme, tedarik, operasyon ve hizmetten alma süreçleri onlarca yılı kapsayabilmektedir. Bu duruma örnek olarak, Türk Hava Kuvvetleri'nin ihtiyacına yönelik 1990'lı yılların başında tanımlanan Havadan Erken İhbar ve Komuta Kontrol (HEİK) uçağı tedarik programı gösterilebilir. 1996 yılında resmen başlatılan projede firmalara Teklife Çağrı Dosyası (TÇD) Haziran 1998'de yayımlanmış, aday firmalardan teklifler aynı yılın Aralık ayında toplanmıştır. Kazanan firmanın 2000 yılı Kasım ayında ilan edilmesinden sonra başlayan sözleşme görüşmeleri, Haziran 2002'de dört adet HEİK uçağı için 1,5 milyar dolarlık sözleşmenin imzalanması ile sonuçlanmıştır.[30] "Barış Kartalı" olarak adlandırılan uçağın ana sensör sistemi olan ve yeni bir teknoloji içeren MESA radarının geliştirme ve entegrasyonunda yaşanan sıkıntılardan dolayı projede kayda değer bütçe ve takvim aşımları meydana gelmiştir. Yaşanan sorunların çözümünden sonra ilk uçak ancak 2007 Eylül ayında ilk uçuşunu gerçekleştirmiş ve Hava Kuvvetleri'ne 2014 Ocak ayında teslim edilmiştir. Dört uçaklık filonun göreve tam hazırlık seviyesine ulaşması ise ancak 2016 Mayıs ayında gerçekleşmiştir.[31]

Bir başka örnek olarak Arap Baharı ve hemen ardından patlak veren Suriye iç savaşı gösterilebilir. Çatışmaların 2011 Mart ayında hızla ülke geneline yayılmasından sonra Suriye, oldukça karmaşık bir "vekalet savaşları" sahnesine dönüşmüştür. Savaşta gerek müdahil ülkeler gerekse farklı ideolojik ve kültürel motivasyonlara sahip silahlı gruplar yeni teknoloji, taktik ve yöntemlerle saldırılar gerçekleştirmektedirler. Söz gelimi on yıl önce kısıtlı sayıda ülkenin elinde bulunan insansız hava araçları (İHA) farklı tip, görev ve konfigürasyonda silahlı gruplar tarafından da kullanılmaya başlamıştır. Buna ilaveten "hibrid savaş" gibi farklı askeri ve askeri olmayan yöntem ve usullerin birlikte, eşgüdüm içinde kullanıldığı yeni bir savaş türü ortaya çıkmış; özellikle Rusya tarafından Ukrayna krizinde yoğun olarak kullanılmıştır.

Türkiye'nin savunma ve güvenlik planlama sisteminin temelinde yer alan KDİS yaklaşımı, 1970'lerin sonlarında ABD'de geliştirilmiştir.[32] Temel esasları itibarıyla simetrik bir rekabete uygun bir sistemdir. Hızlı değişen tehdit ortamına, jeopolitik gerekliliklere yanıt vermede etkin değildir. Özelde ABD-SSCB, genelde ise NATO-Varşova Paktı arasındaki güç mücadelesi ve rekabet ortamına göre hazırlanıp şekillendirilen KDİS, günümüzün şartlarına yanıt vermekten uzaktır. Zira KDİS, hasmın stratejik hamle, plan ve kararlarının öngörülebildiği, ortam ve

28. "Tedarik Yönetimi", Savunma Sanayii Müsteşarlığı, http://www.ssm.gov.tr/anasayfa/kurumsal/Documents/SP/yazi7.html, (Erişim tarihi: 11 Ağustos 2016).

29. "Tedarik Yönetimi", Savunma Sanayii Müsteşarlığı.

30. İbrahim Sünnetçi, "Türkiye'nin Savunmasında Gerçek Bir Güç Çarpanı: HİK Uçağı", *Savunma ve Havacılık*, Sayı: 155, (2013).

31. "HİK Uçakları 'Tam Harekat Yeteneğine' Kavuştu", Kokpit.aero, 23 Mayıs 2016, http://www.kokpit.aero/hik-ucaklari-operasyonel?filter_name=bar%C4%B1%C5%9F%20kartal%C4%B1, (Erişim tarihi: 10 Ağustos 2016).

32. Philip Romero, "Developing and Assessing Concepts for Future U.S. Army Warfighting: A Progress Report", The RAND Corporation, (Nisan 1988), http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/notes/2009/N2630.pdf, (Erişim tarihi: 10 Ağustos 2016).

koşulların belli ya da en azından öngörülebilir olduğu durumlar için ideal bir ihtiyaç tanımlama metodudur. Ülke dışı silahlı grupların jeopolitik ölçekte etkin olduğu, ülkeler arası ilişkilerin süratli bir biçimde dostluktan çatışmaya dönüşebildiği günümüzde, ihtiyaç plan ve öngörüleri için daha hızlı, esnek ve uyum yeteneği yüksek bir yaklaşıma ihtiyaç bulunmaktadır.

Türkiye'de savunma planlama ve tedarik mekanizmasında eşgüdüm, süreklilik ve çift başlılık sorunları göze çarpmaktadır.

Disiplinlerarası Perspektif

Soğuk Savaş'ın ideolojik temelli ve çift kutuplu ortamında ulusal savunma ve güvenlik ihtiyaçları, askeri kabiliyet odaklı olarak tanımlanmaktaydı. Bu durumun bir yansıması olarak Türkiye'de ulusal savunma ve güvenlik sistemi büyük ölçüde askeri bürokrasinin denetim ve yönetiminde şekillenmiştir. Her ne kadar sürecin çeşitli aşamalarında sivil otoritenin onayı söz konusu olsa da, savunma ve güvenlik ihtiyaçlarının planlanması, ulusal savunma stratejisinin geliştirilmesi, savunma yönetimi gibi konularda sivil bürokrasi ve akademik kurumlar yeterli ölçüde insan kaynağı ve entelektüel kapasite geliştirememiştir. Başka bir ifade ile ulusal savunma ve güvenlik konuları neredeyse tamamen askeri bürokrasinin uhdesine bırakılmış, bu alanda sağlıklı ve işler bir etkileşim ve iletişim mekanizması tesis edilmemiş ya da edilememiştir.

Bu sıkıntının en bariz şekilde ortaya çıktığı yer, ihtiyaçların planlanması aşamasında savunma sanayii, üniversiteler ve hatta SSM gibi doğrudan konuya müdahil kurum, kuruluş ve bireylerin bilgi birikimi, yetenek ve tecrübelerinden yararlanılmamasıdır.[33]

33. "Tedarik Yönetimi", Savunma Sanayii Müsteşarlığı.

Yukarıda bahsedildiği gibi teknolojinin, ekonomik ve sosyokültürel etkenlerin etkisiyle hızla değişen tehdit ortamı ve evrilen savaş, savunma stratejisinin planlamasında sadece askeri-teknik uzmanlığın değil aynı zamanda ekonomi, siyaset bilimi, sosyoloji, sosyal psikoloji, bilim ve teknoloji yönetimi gibi birçok farklı disiplinin denkleme katılmasını zorunlu kılmıştır. Daha yalın bir ifade ile savunma planlaması sadece askeri bir mesele olmaktan çıkmış, disiplinlerarası bir konuya dönüşmüştür. Türkiye'de bu konuda kayda değer bir muhafazakarlığın olduğu iddia edilebilir.[34]

Askeri-Sivil Bürokrasi Eşgüdümü

Türkiye'de savunma planlama ve tedarik mekanizmasında eşgüdüm, süreklilik ve çift başlılık sorunları göze çarpmaktadır. Bu konuya örnek olarak MSB'nin personel sistemi gösterilebilir:

> MSB Müsteşarlığına atanan askeri personel bu kadrolarda uzun süreli çalışmazlar. Bu süre kurmay olmayan subaylar için çoğunlukla dört beş yılı kurmay subaylar için iki üç yılı geçmemektedir. Bir başka açıdan bakıldığında atamalarda personelin uzmanlık alanı ve deneyiminden ziyade, atama yönetmeliğinde belirlenmiş, çeşitli garnizonlarda yapılan görev süreleri ön plana çıkmaktadır. Karargaha atanan personel görev yaptığı süre içerisinde alanında uzmanlaşmakta ancak verim alınacak dönemde tekrar atama görmektedir. Aslında bu konu sadece MSB Müsteşarlık Karargahı için değil aynı zamanda Genelkurmay ve Kuvvet Karargahları için de geçerlidir. Bu durum aynı zamanda ülkenin ulusal savunma politikalarının belirlenmesinde ve yönlendirilmesinde etkisi olan askeri bürokrasi için ciddi bir sorun teşkil etmektedir.[35]

Eşgüdüm sorununun temelindeki bir başka etken, çift başlılık ya da mükerrer teşkilatlanmadır. Bu sorunun en bariz örneği, hem MSB hem de SSM bünyesinde araştırma geliştirme

34. Bu konuda bir tartışma için bkz. Arda Mevlütoğlu, "Ulusal Güvenlik Politikalarını Birlikte Tasarlamak", siyahgribeyaz.com, 12 Ağustos 2015, http://www.siyahgribeyaz.com/2015/08/ulusal-guvenlik-politikalarn-birlikte.html, (Erişim tarihi: 9 Ağustos 2016).

35. Kalyon, *Cumhuriyet Dönemi Savunma Politikaları.*

(AR-GE) dairelerinin bulunuyor olmasıdır.[36] Bu mükerrerlik, bütçe ve kadro israfına yol açmakta, projelerin bütüncül bir yaklaşımla planlanması ve yönetilmesinin önünde engel olmaktadır.[37]

Sanayi ve Teknoloji Politikası

Türkiye'de etkin ve sağlıklı işleyen bir bilim ve teknoloji politikasının varlığından söz etmek güçtür. Bu durumun bir yansıması ve yukarıda bahsedilen sorunların bir sonucu olarak savunma sanayiine yönelik, tek merkezden ve askeri-sivil bürokrasinin eşgüdümü ile yönetilen bir savunma sanayii teknoloji politikası bulunmamaktadır. SSM tarafından hazırlanan Teknoloji Yönetimi Stratejisi ve Sektörel Strateji Dokümanı gibi temel belgeler, yukarıda anılan yapısal sorunlardan dolayı sağlıklı bir şekilde sürece altlık teşkil edememektedir.

Bu sorunun bir başka müsebbibi, ulusal savunma ve güvenlik ihtiyaçlarının belirlenmesinde bütüncül ve disiplinlerarası bir yaklaşımın değil platform veya sistem odaklı bir yaklaşımın benimsenmesidir.[38] Bu durum farklı ihtiyaç kalemleri için mükerrer sistem, alt sistem veya teknoloji edinimine yol açabilmekte; savunma sanayiinin altyapı ve kabiliyet geliştirme planlaması için öngörü yapabilmeyi zorlaştırmaktadır.

İnsan Kaynakları

Ulusal savunma ve güvenlik sisteminin değişim ve dönüşüm sürecindeki belki de en önemli sorun insan kaynakları altyapısının yetersizliğidir. Soğuk Savaş sürecinde bu alanda herhangi bir yatırım yapmamış ve ulusal savunma ihtiyaçlarının planlamasını NATO'ya havale etmiş olan Türkiye, özellikle sivil alanda savunma ve güvenlik araştırmalarında kısır kalmıştır. Daha da vahimi Soğuk Savaş sonrası döneme uyum sağlamakta, hızla değişen jeopolitik dengelerin gerektirdiği esneklik ve yetkinlikte bir entelektüel sermaye biriktirememiştir. Türkiye'nin karşı karşıya kaldığı çok katmanlı ve çok boyutlu tehdit ortamını sağlıklı şekilde analiz edecek, fırsat ve ihtiyaçları tespit edebilecek, bunlara mukabil planlama ve politika geliştirme süreçlerini yönetebilecek insan kaynaklarına ihtiyaç bulunmaktadır.

Bunun için de ulusal savunma ve güvenlik meselelerini disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alabilecek askeri ve sivil uzman kaynağının süratle geliştirilmesi gerekmektedir.

NASIL BİR REFORM?

Konusu ne olursa olsun politika tasarımı, icra ve değerlendirmesi döngüsel bir süreçtir. Bu döngünün temel aşamaları şu şekilde sıralanabilir:

I. İhtiyacın tanımlanması
II. Politikanın tasarımı ve alternatiflerin analizi
III. Politika tavsiyesinin karar alıcılara sunulması
IV. İcra
V. Değerlendirmeler

TABLO 6. ÖRNEK BİR POLİTİKA ÇEVRİMİ

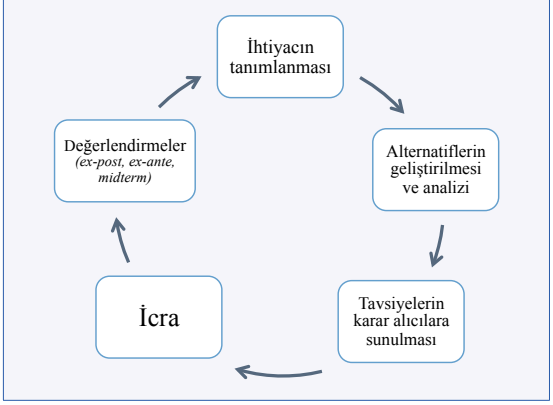

Bu aşamaların her biri kendi içinde geri besleme mekanizmasına sahip olmalıdır. Eylem ve kararların tasarım ve değerlendirmeleri aynı anda yapılmalı; paydaşlarla daimi ve sağlıklı bir iletişim ortamı korunmalıdır.

36. "Milli Savunma Arge Faaliyetleri", T.C. Milli Savunma Bakanlığı, http://www.msb.gov.tr/Arge/icerik/mill-savunma-arge-faaliyetleri , (Erişim tarihi: 10 Ağustos 2016); SSM ARGE ve Teknoloji Yönetimi Dairesi, http://www.ssm.gov.tr/anasayfa/projeler/Sayfalar/projeGruplari.aspx?daireID=7, (Erişim tarihi: 10 Ağustos 2016).

37. Ayrıca bkz. Arda Mevlütoğlu, "İki Etkinlik, Bir Sürü Soru, Kocaman Bir Kafa Karışıklığı", siyahgribeyaz.com, 26 Mayıs 2016, http://www.siyahgribeyaz.com/2016/05/iki-etkinlik-bir-suru-soru-kocaman-bir.html, (Erişim tarihi: 8 Ağustos 2016).

38. "Tedarik Yönetimi", Savunma Sanayii Müsteşarlığı.

Değişim ve dönüşüm sürecinin her aşaması SMART[39] esasına göre tasarlanmalı ve yönetilmelidir. Yani hazırlanan savunma reform planı;

- Kesin ve net tanımlanabilen hedeflere sahip olmalı
- Ölçülebilir çıktı ve hedefler içermeli
- Paydaşlar tarafından kabul görmeli, içselleştirilebilmeli
- Hedefleri gerçekçi ve makul nitelikte olmalı
- Belli bir zaman diliminde erişilebilir olmalıdır.

Bu temel hususlardan hareketle yukarıda mevcut durumu tespit edilmeye çalışılan Türkiye'nin ulusal savunma ve güvenlik sisteminin değişim ve dönüşümü için bir taslak eylem planı aşağıdaki şekilde hazırlanabilir.

Nihai Hedeflerin Tespiti

Uygulanacak değişim ve dönüşüm programının iki ana nesnesi bulunmaktadır: Ulusal savunma ve güvenlik sistemi ve bu sistemin odağındaki TSK. Dolayısıyla bu programın uzun vade nihai hedefi bu iki unsura dair olmalıdır. Bu hedefler şu şekilde ifade edilebilir:

I. Ulusal savunma ve güvenlik politikalarının bağımsız olarak belirlenmesi ve yürütülmesi kabiliyetinin kazanılması
II. Ulusal savunma ve güvenlik sisteminin temel unsuru olan TSK'nın etkin ve caydırıcı bir güç haline gelmesi.

Paydaşların Tespiti

Ulusal savunma ve güvenlik, disiplinlerarası ve geniş kapsamlı bir konudur. Sadece askeri teknik, taktik ve stratejilere indirgenebilecek bir alan olmayıp ekonomiden sosyolojiye, bilim ve teknoloji politikalarından dış siyasete çok farklı branşların bir arada ele alınmasını gerektirir. Dolayısıyla ulusal savunma ve güvenlik sisteminin reformu, değişim ve dönüşüm süreci çok sayıda farklı disiplinden kurum, kuruluş, uzman ve araştırmacının birlikte, uyum içinde çalışmasını gerektirecektir. Ancak sürecin hazırlanması ve yönetiminde koordinasyonda etkin rol alması gereken paydaşlar bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

I. Cumhurbaşkanlığı
II. TBMM (İhtisas Komisyonları: Milli Savunma, Güvenlik ve İstihbarat, Dışişleri)
III. Milli Güvenlik Kurulu
IV. Genelkurmay Başkanlığı
V. Bakanlıklar (Milli Savunma, Dışişleri, İçişleri, Adalet, Bilim, Sanayi ve Teknoloji)
VI. Milli İstihbarat Teşkilatı
VII. Savunma Sanayii Müsteşarlığı
VIII. Akademik Danışma Kurulu (Üniversiteler, araştırma merkezleri ve enstitüler, düşünce kuruluşları).

Kısa Vadede Gerçekleştirilecek Faaliyetlerin ve Hedeflerin Tespiti

Etkin tedavi ancak doğru teşhis ile mümkündür. Dolayısıyla kısa vadede yapılması gereken faaliyetlerin başında, mevcut sistemdeki sorun, aksaklık ve tıkanma noktalarının tespiti ile izlenecek yol haritasının belirlenmesi gelmektedir. Bu maksatla ulusal savunma ve güvenlik mekanizmasında yer alan tüm kurum ve kuruluşlar ile konunun uzmanı akademisyen ve uzmanların yer alacağı, geniş katılımlı bir "Milli Savunma Değişim ve Dönüşüm Şurası" düzenlenmelidir. Bu şuranın düzenlenmesinin amacı sadece fikir ve tespit paylaşımı değil doğrudan plan ve icraya yönelik işlem maddelerinin hazırlanması olmalıdır.

Şura sonucunda çıkarılacak işlem maddelerinin titizlikle takibi yapılmalı, bu konuda bir takip ve koordinasyon mekanizması teşkil edilmelidir.

Şura ile birlikte, ana alt başlık ve alanlarda çalışmaları koordine etmek üzere askeri ve sivil bürokrasinin yanı sıra akademisyenlerin de katılımı ile çalışma grupları ve paneller gerçekleştirilebilir. Her bir panel kendi uzmanlık alanı ile ilgili durum tespit ve öneri raporları hazırlayarak "Değişim ve Dönüşüm Yol Haritası"nın içeriğini oluşturacaktır.

39. İngilizce "specific" (belirli), "measurable" (ölçülebilir), "accepted" (kabul gören), "realistic" (gerçekçi) ve "timely" (takvime bağlı) kelimelerinin baş harflerinin bir araya getirilmesi ile elde edilen proje ve kalite yönetim esası.

TABLO 7. ULUSAL SAVUNMA VE GÜVENLİK REFORMU PROGRAMI TASLAĞI

PAYDAŞLAR	FAALİYETLER	FAALİYET ÇIKTILARI	KISA VADE HEDEFLER	ORTA VADE HEDEFLER	NİHAİ HEDEFLER
• Cumhurbaşkanlığı • TBMM Komisyonları • Milli Savunma • Güvenlik ve İstihbarat • Dışişleri • Milli Güvenlik Kurulu • Milli Savunma Bakanlığı • Dışişleri Bakanlığı • İçişleri Bakanlığı • Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı • Adalet Bakanlığı • Genelkurmay Başkanlığı • Milli İstihbarat Teşkilatı • Savunma Sanayii Müsteşarlığı • Akademik Danışma Kurulu • Üniversiteler • Araştırma Merkezleri ve Enstitüler • Düşünce Kuruluşları	• Milli Savunma Değişim ve Dönüşüm Şurası • Çalışma gruplarının kurulması • Etkinlikler (seminer, konferans, kurultay ve çalıştaylar) • Savunma ve güvenlik alanında akademik çalışma ve kariyere teşvik mekanizması	• Ulusal savunma ve güvenlik ekosisteminin oluşması • Değişim ve dönüşüm yol haritası • Sivil uzman ve araştırmacı sayısının artması • Savunma ve güvenlik alanında yayınların (makale, tez, rapor vb) artması • Kamuoyunda farkındalığın artması • Yasa ve kanun tekliflerinin şekillenmesi, tartışmaya açılması • Kurumlar arası eşgüdüm mekanizmasının (periyodik panel, çalıştay vb) tesis edilmesi	• Sorunların tespiti • İnsan kaynaklarının iyileştirilmesi • Kanuni ve hukuki altyapının inşası • Yol haritasının oluşturulması • Savunma sektörü sanayi ve teknoloji politikasının hazırlanması	• Kurumsal mekanizmaların faaliyete geçmesi • İnsan kaynaklarının geliştirilmesi • Planlama ve strateji reformunun gerçekleştirilmesi • Tedarik reformunun gerçekleştirilmesi • Savunma sanayiinde kritik alt sistem ve teknolojilerde yerlilik oranının artırılması	• Ulusal savunma ve güvenlik politikalarının bağımsız olarak belirlenmesi ve yürütülmesi kabiliyetinin kazanılması • Ulusal savunma ve güvenlik sisteminin temel unsuru olan TSK'nın, etkin ve caydırıcı bir güç haline gelmesi

Şuranın bir başka önemli çıktısı "Ulusal Savunma ve Güvenlik Ekosistemi"nin oluşması olacaktır. Bu süreçte reformun kanuni ve hukuki altyapısının oluşturulması için yasa ve kanun tasarıları da şekillenecektir.

Kısa vade eylem planının en önemli bileşenlerinden biri de insan kaynaklarının geliştirilmesi olacaktır. Türkiye'de halen savunma ve güvenlik alanında faaliyet gösteren akademisyen ve araştırmacı sayısı azdır. Bu sayının hızla artırılması gerekmektedir. Bu maksatla savunma ve güvenlik alanında yüksek lisans, doktora ve doktora sonrası araştırma yapacak akademisyenlere burs, bu alanda yürütülecek proje ve araştırma

faaliyetlerine fon gibi teşvik mekanizmaları hızla hayata geçirilebilir. Bu şekilde savunma ve güvenlik alanına yönlendirilecek araştırmacı ve akademisyen sayısı artırılabilir. Ayrıca savunma ve güvenlik alanında düzenlenecek seminer, kongre, kurultay ve benzeri faaliyetlere destek ve teşvik sağlanarak bu alandaki çalışmaların nitelik ve niceliğinin artması sağlanabilir. Bu tedbirlerle, ülke genelinde kamuoyu ve akademik çevrelerde savunma ve güvenlik konularının gündemde üst sırada kalması, bu sayede hem insan kaynağının geliştirilmesi hem de genel farkındalık düzeyinin artırılması sağlanabilir.

Savunma sanayiine yönelik bir sanayi ve teknoloji politikasının bu kapsamda hazırlanması; mevcut savunma sanayii yapılanmasının reforma tabi tutulması önem arz etmektedir. Savunma sanayiinde özellikle kritik alt teknoloji ve bileşenlerde millilik oranının yükseltilmesi ve savunma sanayiinin etkin bir dış politika aracı olarak kullanılması hususları ön planda tutulmalıdır. Bu iki ana hususta hareketle savunma reformunun hazırlanmasında, alt başlık olarak savunma sanayii reformu da kısa vadede gündeme getirilmelidir.

Nihayetinde hazırlanacak bir yol haritası ile değişim ve dönüşüm sürecinin dönüm noktaları, hedefleri ve başarı kıstasları belirlenmelidir. Bu kapsamda dünyadaki savunma reformu örnekleri incelenmeli, Türkiye'ye özgü bir model geliştirilerek uygulanması bir takvime bağlanmalıdır. Bu takvimin ve yol haritasının ilkelerinin uygulanmasında etkin bir değerlendirme ve takip sisteminin bulunması hayati önem taşımaktadır.

Orta Vadeli Hedeflerin Tespiti

Kısa vadede alınacak tedbir ve gerçekleştirilecek faaliyetler ile öncelikle hedef kitle ve paydaşlar üzerinde etki, değişim ve dönüşüm sağlanacaktır. Bu süreç tipik olarak iki yıl civarında bir zaman aralığını kapsar.

Reform programının tatbikinin, değerlendirme ve geri besleme mekanizmalarının sürekli işletilmesi ile devamı halinde orta vadede elde edilecek başlıca çıktılar şunlar olacaktır:

I. Tehdit değerlendirmelerinin cari ve konjonktürel ölçekten uzun vadeli seviyeye yükseltilerek, disiplinlerarası bir perspektifle ve alan uzmanı sivillerle istişare edilebilecek mekanizmaların tesisi
II. Tehdit değerlendirmelerinin "4. nesil savaş" ya da "hibrid savaş" gibi yenilikçi konsept ve doktrinleri de kapsayacak şekilde güncellenmesi; ulusal savunma ve güvenlik ekosisteminden bu doğrultuda etkin biçimde faydalanılmaya başlanması
III. Sivil uzman ve araştırmacı altyapısının nitelik ve nicelik açısından yükselmesi; bu kabiliyetin korunması.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Daha önce verilen Barış Kartalı HEİK programı örneğinde de görüldüğü üzere savunma sistemlerinin, özellikle bilim ve teknolojideki gelişmelerin de etkisiyle geliştirme, üretim ve testleri yüksek maliyetli, yüksek riskli ve zaman alıcı süreçlerdir. Bu da teknik ve taktik gereksinimlerin belirlenmesinden hizmete girişe kadar geçecek zamanın giderek artması anlamına gelmektedir. Dolayısıyla savunma ve güvenlik ihtiyaçlarının planlaması için gerekli olan askeri, teknolojik ve siyasi görüş menzili giderek artmaktadır. Başka bir ifadeyle ülkeler ve ordular, askeri kapasitelerini planlarken çok daha uzun vadeli öngörü ve değerlendirmeler yapmak durumunda kalmaktadırlar.

Teknolojik, ekonomik ve sosyokültürel etkenler nedeniyle günümüzde jeopolitik dengelerin ve tehdit ortamının bir önceki yüzyıla kıyasla çok daha hızlı değiştiği, evrildiği bir vakıadır. Bu ortamda savunma ve güvenlik kabiliyetlerinin plan, inşa ve idamesine yönelik olarak hızlı, esnek ve uyum kabiliyeti yüksek yaklaşımların gerekliliği ön plana çıkmaktadır. 31 Temmuz tarihli KHK ile kurulan Milli Savunma Üniversitesi bu yolda atılmış olumlu bir adımdır ancak yüksek lisans ve doktora seviyesi sivil uzmanların

yetiştirilip söz konusu zafiyetin giderilmesi için kayda değer bir süre gerekecektir.

Türkiye'nin ulusal savunma ve güvenlik mekanizması, çevresindeki tehdit ortamına ve ulusal ihtiyaçlara yanıt verebilecek kapasitede değildir. Bu zafiyetin en önemli nedeni, ulusal savunma ve güvenlik stratejisini inşa edecek eşgüdümlü, uyumlu bir asker-sivil yapısının noksanlığıdır. Bu zafiyetin giderilmesi palyatif tedbirlerle ya da sadece teşkilatlanma değişiklikleri ile mümkün olamaz. Kültürel bir dönüşüm şarttır. Böyle bir kültürel dönüşüm, aynı ağ odaklı mimari hususunda olduğu gibi, çok boyutlu, disiplinlerarası düşünce ve karar alma sisteminin uygulanmasına bağlıdır.

Ukrayna'dan Irak'a, Suriye'den Doğu Akdeniz'e son derece karmaşık ve dinamik bir tehdit ortamında bulunan Türkiye'nin, farklı ulusal güvenlik tehditlerine farklı, esnek ve hızlı tepkileri proaktif biçimde koyması gerekir. Halihazırda tüm savunma teşkilat, sanayi ve planlaması reaksiyonerdir; kendini savunmacı bir vizyonun ürünüdür. Yeni sistem tedarik projesinden teşkilat yapılanmasına hiçbir kademede önalıcı, yaratıcı ya da dinamik bir ortak aklın izi yoktur. Bunun nedeni de özellikle sivil kademelerde bu alanlara yönelik derinlikli ve yetkin bir kapasitenin olmamasıdır. Bu yoksunluk hali kendi başına Türkiye için bir ulusal güvenlik tehdidi dir.

Türkiye'nin ulusal savunma ve güvenlik alanında kendi özgün stratejik aklını inşa etmesinin zamanı gelmiştir. Somut, nesnel ve gerçekçi hedeflere dayanan bir yol haritası dahilinde kurulacak bir Ulusal Savunma ve Güvenlik Ekosistemi ile bu mümkündür.

Türkiye ve Türk demokrasisi 15 Temmuz 2016 günü, Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) içinde örgütlenmiş ve Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) ya da Paralel Devlet Yapılanması (PDY) olarak adlandırılan bir grubun düzenlediği kanlı bir darbe girişimine maruz kaldı. Sivil halkın ve TSK'nın komuta kademesinin büyük kısmının kesin ve kararlı duruşu ile kısa sürede bastırılan bu kalkışma sonrasında devlet mekanizması ve bürokraside geniş çaplı bir temizlik ve yeniden yapılandırma çalışmaları başlatıldı.

Bakanlar Kurulunun 20 Temmuz tarihli toplantısında kararlaştırılan doksan günlük Olağanüstü Hal (OHAL) uygulaması ve müteakip 31 Temmuz tarihli Kanun Hükmünde Kararname (KHK) kararları ile başta TSK'nın yapısı olmak üzere Türkiye'nin savunma ve güvenlik mekanizması önemli yapısal değişikliklere tabi tutuldu. Bu kapsamda örneğin Jandarma Genel Komutanlığı ve Sahil Güvenlik Komutanlığı İçişleri Bakanlığına bağlandı. Genelkurmay Başkanlığı Cumhurbaşkanlığına, kuvvet komutanlıkları ise Milli Savunma Bakanlığına (MSB) bağlandı. Harp okulları yeni kurulan Milli Savunma Üniversitesi'ne bağlanırken, askeri liseler ise kapatıldı.

Kökleri 1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasına kadar uzanan TSK'nın reform ve dönüşüm tarihi ortam, zaman ve jeopolitik koşullara yanıt vermek amacıyla yapılan hamleler silsilesidir. Soğuk Savaş'ın sona ermesinden sonra oluşan yeni güvenlik ortamında, özellikle 11 Eylül ve Arap Baharı gibi süreçlerden sonra TSK'nın reform ihtiyacı gündemde yer almaktaydı. Dolayısıyla yukarıda anılan ve bir müddet daha devam edeceği anlaşılan bu düzenlemeleri, 15 Temmuz kalkışmasına karşı tepkisel tedbirler olarak değil başta TSK'nın yapı ve işleyişi olmak üzere Türkiye'nin ulusal savunma ve güvenlik sisteminin değişim ve dönüşüm süreci kapsamında değerlendirmek gerekir.

Bu yeni düzenlemelerin ve akabindeki savunma ve güvenlik mekanizmasının yeni işleyiş sisteminin, savunma planlama ve tedarik süreçlerine doğrudan etkilerinin olacağı muhakkaktır. TSK'nın, çağın gereklerine uygun kabiliyet ve imkanlarla donatılması, geleceğe ilişkin sağlıklı öngörü ve planlama yapılabilmesi ve tüm bu süreçleri etkin, bilimsel ve nesnel temellere oturtan bir anlayış ile yöneten bir sistemin inşa edilebilmesi, ulusal menfaatler açısından hayati önemi haizdir. Böyle bir değişim ve dönüşüm sürecinin yönetilebilmesi için de öncelikle sistemin işleyişinin, varsa yapısal sorunlarının ya da geliştirilmesi gereken yönlerinin tespiti gereklidir.

Bu çalışma ile söz konusu değişim ve dönüşüm sürecindeki düşünsel faaliyetlere, planlama ve tedarik perspektifinden katkı sunulması amaçlanmıştır.

SETA

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE

www.setav.org